

IMPROVIZAȚIA DE JAZZ: SCURTĂ TRECERE ÎN REVISTĂ A GHIDURILOR TEORETICO-METODOLOGICE DE BAZĂ

JAZZ IMPROVIZATIONS: SHORT REVIEW OF THE MAIN THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PUBLICATIONS

VEACESLAV DAȘEVSCII

lector universitar, doctorand,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 785.161.036.9:781.65

Ghidurile teoretice și metodologice, precum și edițiile de note, au o importanță majoră în procesul de instruire în domeniul improvizației de jazz. Cunoașterea acestor surse și capacitatea de orientare corectă în studierea lor pot avea un impact pozitiv asupra însușirii artei de improvizare jazzistică. În articolul de față este întreprinsă o scurtă trecere în revistă a celor mai accesibile ghiduri teoretico-metodologice în domeniul improvizației de jazz, care pot servi drept îndrumare practică pentru un jazzist începător.

Cuvinte-cheie: jazz, improvizație, interpretare de jazz, pian de jazz, ghid metodologic

Theoretical and methodological guide books as well as music and other publications are of major importance in the process of teaching jazz improvisation. Knowing these sources and being able to use them correctly can have a positive impact on mastering the art of improvisation. The article presents a brief review of some of the most available theoretical and methodological manuals in the field of jazz improvisation that can be of real use to a musician that is studying jazz.

Keywords: jazz, improvisation, jazz performance, jazz piano, methodical manual

Improvizația, fiind un anumit tip de interpretare muzicală, există de mai mult timp în muzică. Termenul „improvizație” semnifică o operă de artă creată nemijlocit în procesul de execuție sau însuși procesul de creare a acesteia. Poezia, literatura, pictura și alte genuri de artă folosesc improvizația ca un procedeu de creare a unui produs artistic, procedeu care este cu mult mai ușor a-l înțelege decât a-l explica. Improvizația și improvizarea au fost frecvent folosite în muzica academică: în fanteziile compozitorilor din epoca barocă, în cadențele solistice din concertele clasicilor vienezi, în lucrările compozitorilor romantici. În secolul XX, compozitorii folosesc conștient și consecvent improvizația, ca una dintre tehnicile de creare a compozițiilor proprii. Dar, probabil, nicăieri improvizația nu are o semnificație atât de importantă și fundamentală ca în muzica de jazz. Improvizația în jazz reprezintă temelia, fundamentul, pe care au apărut și există toate stilurile de jazz. Fără improvizație, jazzul, ca atare, nu există. De aici, rezultă importanța deosebită a cercetărilor improvizației de jazz și a capacității de a improviza.

Studierea improvizației de jazz este un proces dificil, în care un rol aparte îi revine audierii, ca cel mai important mijloc de cunoaștere empirică a jazzului. Implicit, în predarea acestui tip de artă, o însemnătate deosebită au diferite ghiduri teoretice, metodice, muzicale etc. Acest material reflectă cele mai importante aspecte ale jazzului interpretativ și, de regulă, oferă un ajutor neprețuit celor care se străduiesc să cunoască legile sale.

În diferite țări ale lumii au fost publicate și se mai publică încă un număr mare de culegeri muzicale, lucrări teoretice și materiale metodice în domeniul improvizării jazzului, iar rata apariției lor crește în fiecare an. Un muzician novice, care a decis să se dedice jazzului, nu întotdeauna poate asimila o astfel de abundență de informații. Scopul acestui articol este de a efectua o scurtă trecere în revistă a celor mai accesibile ghiduri teoretico-metodologice din domeniul improvizării de jazz, care pot aduce beneficii practice unui începător al muzicii jazz.

Ținând cont de faptul că literatura didactică de jazz are o orientare diferită, având, totodată, misiunea de a îndestula cele mai diverse sarcini care stau în fața interpretului, ea necesită o clasificare din punct

de vedere al funcțiilor pe care le exercită. Pentru comoditatea orientării, materialul poate fi divizat în mai multe grupuri, în dependență de acele sarcini, pe care le îndeplinește în procesul de învățare. Clasificarea propusă a culegerilor muzicale este construită pe principiul: de la teorie la practică.

Primul grup de publicații include lucrări teoretico-metodologice, care conțin informații despre diferite aspecte ale teoriei jazzului, dar care au, în același timp, și o orientare practică. De regulă, autorii lor prezintă propriile elaborări, incluzând, în paralel, și analiza improvizațiilor renumiților muzicieni de jazz. Aici pot fi găsite materiale pentru toate gusturile și pentru toate nivelele de formare: de la noțiuni simple despre moduri, acorduri, structuri ritmice elementare până la informații destul de complexe în ceea ce privește polimodalitatea, cromatică, poliritmia etc. Jazzul modern, cu limbajul său dificil din punct de vedere melodic, armonic și ritmic, oferă o mulțime de posibilități de cercetare teoretică în acest domeniu, iar materialul de acest fel este deosebit de relevant pentru interpreții, care sunt în căutarea și dezvoltarea propriului stil interpretativ, a lărgirii și îmbogățirii mijloacelor limbajului muzical.

Dintre cercetările teoretico-practice, o atenție specială merită lucrările fundamentale ale lui Mark Levine *The Jazz Theory Book* și *The Jazz Piano Book* [1]. Prima dintre aceste cărți, dedicată teoriei jazzului, poate fi comparată cu un manualul de teorie elementară a muzicii, fiind recomandată absolut tuturor celor ce studiază jazzul. A doua include un curs al pianului de jazz și reprezintă un ghid excelent pentru pianistii și muzicienii, care posedă, într-o măsură sau alta, acest instrument.

Trebuie remarcat faptul că persoanele care sunt interesate pur și simplu de jazz sau se află la prima etapă de studiere a lui, trebuie să fie foarte atente la selectarea acestui tip de literatură, deoarece este lesne să te rătăcești în abundența materialului sau să pierzi interesul față de el, din cauza dificultăților excesive (uneori doar aparente). Pentru atingerea unui obiectiv concret, asemenea lucrări ar fi mai bine de studiat la recomandarea unor muzicieni sau profesori mai experimentați.

Al doilea grup include diverse ghiduri metodologice, în care este explicat destul de detaliat însuși procesul de predare a muzicii de jazz și, în special, a improvizației. Lucrările în acest domeniu ne ajută la organizarea cursurilor, la construirea succesiunii lor, la definirea scopurilor, a sarcinilor și a metodelor de realizare a acestora. La ce anume trebuie să atragem atenție în timpul studierii, cum putem să obținem mai repede rezultatul dorit, ce dificultăți putem întâlni pe parcurs – răspunsul la aceste și multe alte întrebări ne va ajuta să accelerăm procesul de învățare și să atingem mai rapid scopul final.

Dintre ghidurile metodologice remarcăm, mai întâi de toate, cursul exhaustiv al muzicianului Jamey Aebersold, cunoscut ca „unul dintre cei mai renumiți profesori de jazz din lume, creator al unei rețele întregi de răspândire a materialelor didactice, culegeri de note și imprimări ale „minusurilor”, fiind, în același timp, unul dintre cei mai prolifici producători ai acestora” [2].

Printre autorii lucrărilor metodice, îl putem menționa și pe Jerry Koker, a cărui experiență pedagogică îndelungată a fost reflectată într-un număr de publicații metodice de valoare: *How to practice jazz*, *Improvising Jazz* etc. [3]. Jerry Koker este, de asemenea, coautorul culegerii de exerciții *Patterns for Jazz* [4], care cuprinde o gamă largă de elemente ce stau la baza tehnicii de improvizare a muzicianului de jazz.

De un real ajutor pentru cei ce doresc să învețe improvizația este ghidul *How to improvise* de Holl Crook [5] – un excelent manual pentru studierea improvizației de jazz, care include și o descriere detaliată a procesului de învățământ, inclusivă timpul necesar pentru efectuarea unui sau altui exercițiu. Acest manual oferă studenților nu numai material textual, dar și material audio, sub formă de CD-uri, care ilustrează diverse postulate teoretice.

O varietate de exerciții, care facilitează procesul de înțelegere a principiilor de improvizație, sunt expuse în seria de cărți *How to play bebop* ale lui David Baker [6]. Această serie metodică, minuțios elaborată, dezvăluie treptat legile fundamentale ale structurii improvizației în stilul *bebop*.

Vorbind despre stilurile de jazz, nu putem ignora ghidul pentru studierea genului de salsa, creat de Rebeca Mauleon [7]. În culegere nu numai că se expun amănunțit aspectele istorice ale originii muzicii latino-americane, dar se propun, de asemenea, recomandări practice detaliate relativ la însușirea ei.

La al doilea grup de materiale pot fi atribuite diferite școli video. Asemenea materiale, destinate, de obicei, muzicienilor începători, sunt construite pe principiul „fă ca mine”, fapt care contribuie la sporirea gradului de randament.

Al treilea grup de materiale cuprinde manuale sub formă de culegeri de note și oferă posibilitatea de a ne forma de sinestător ideea despre ceea ce înseamnă improvizația de jazz, pe baza analizei unei muzici concrete. Deoarece specificul jazzului presupune formarea improvizației în procesul nemijlocit al interpretării muzicii, o importanță prioritară în acest sens au culegerile de transcripții ale notelor (descifrarea notelor) evoluțiilor reale ale unor categorii specifice de muzicieni în domeniul jazzului. Anume acest tip de material, care, la drept vorbind, reprezintă jazzul adevărat, poate fi considerat ca o adevărată comoară pentru cei care studiază această muzică.

Este bine cunoscut faptul că transcrierea (scrierea fonogramei la auz) compozițiilor de jazz este folosită ca procedeu de bază în procesul cunoașterii jazzului de către studenți. Aproape toți interpreții de jazz au folosit această metodă. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că nu toți muzicienii au un auz bun, necesar pentru o astfel de activitate. Prezența transcrierii făcute de specialiști, permite de a rezolva această problemă, precum și de a utiliza materialul publicat în calitate de referință la verificarea propriilor încercări de transcriere.

Actualmente, au fost publicate un număr mare de transcrieri de jazz pentru orice instrument. Ele pot fi realizate fie de interpret, fie de alți muzicieni specializați în acest domeniu. Astfel de materiale sunt un fel de ghid în lumea interioară a artistului, care permit, practic, a găsi răspunsul la majoritatea întrebărilor care pot apărea în timpul cursurilor.

Celor care studiază jazzul le putem recomanda culegeri care conțin atât transcripții de improvizație ale autorilor (Petrucciani. *Original Transcription*; Keith Jarrett. *The Köln Concert* și altele [8]) cât și transcripții efectuate de către alți muzicieni (Herbie Hancock. *Classic Jazz Compositions and Piano Solos* transcribed by Bill Dobbins; Chick Corea *Piano Improvisations* transcribed by Bill Dobbins; Chick Corea. *Now He Sings, Now He Sobs*. (Transcribed by Bill Dobbins); *The Jazz Solos of Chick Corea*. Transcribed by Peter Sprague; Ch. Parker. *Omnibook*. Transcribed From His Recorded Solos [9]) și altele.

Există nu numai transcripții ale evoluării muzicienilor la instrumente aparte, dar și de interpretare în grup – trio, cvartet și alte componente (*Jazz Improvisation*. *Bill Evans Trio*; *The Chick Corea Electric Band* [10]). În acest caz, transcrierea se prezintă ca o partitură cu toate instrumentele participante la evoluare. Nunumai analiza instrumentelor solo, dar și a instrumentelor de acompaniament permite o penetrare mai profundă în arta interpretării de ansamblu.

În afară de transcripțiile reale ale improvizațiilor de jazz create în procesul de interpretare a muzicii, în lucrul didactic se pot folosi și compozițiile proprii. Astfel de lucrări sunt puține, deoarece specificul muzicii jazz dictează, mai întâi de toate, interpretarea piesei și apoi apariția ei în formă tipărită. Dar se întâmplă și invers. Drept exemplu, pot servi piesele de Bill Evans și Dave Brubeck, care sunt produsul muncii compozitorului. Compozițiile sunt, de asemenea, publicate și în colecțiile autorilor ruși (Ю. Чугунов. *Джазовые вальсы для фортепиано* [11]).

De regulă, în asemenea tip de lucrări își încearcă puterile muzicienii care au primit o educație muzicală aleasă în instituțiile academice europene și care posedă nu numai măiestria de interpret, ci și cea de compozitor.

Pentru ei scrierea unei compoziții de jazz reprezintă un fel de laborator de creație, în care sunt cizelate și practicate o varietate de idei improvizatorice, folosite ulterior cu succes în evoluarea pe scenă. Astfel de compoziții prezintă interes din punct de vedere al scriiturii componistice și contribuie la familiarizarea cu muzica unui anumit artist-compozitor.

În acest context, un loc aparte îl ocupă colecția excepțională a lui Bill Dobbins *The Contemporary Jazz Pianist* (vol. 4), care include tema *All Of You* (bazată pe armonia standard de jazz *All Of Me*) și 24 de improvizații făcute de autor în stilul pianiștilor renumiți de jazz, cum ar fi S. Joplin, D. Ellington, T. Monk, O. Peterson, E. Garner, C. Corea, K. Jarrett și altele. În esență, culegerea este o antologie a

stilurilor de jazz și poate aduce un mare beneficiu pentru elevi [12].

De asemenea, este necesar să menționăm și partiturile scrise pentru o mare varietate de componente orchestrale, în primul rând, pentru big band. În astfel de materiale, „improvizația” este scrisă, de obicei, în întregime cu note.

În afară de publicațiile teoretico-metodologice, care au fost discutate mai sus, muzicienii de jazz folosesc și o serie de alte materiale, care sunt parte integrantă a procesului de învățare a artei improvizației. Acestea includ, mai întâi de toate, culegerile populare de standarde de jazz, care conțin un set de teme de jazz, melodii din musicaluri, cântece populare de estradă etc. Materialul muzical este prezentat sub forma unor melodii cu cifrare armonică, introduceri și finaluri, însoțite uneori de scurte comentarii. Compozițiile sunt prezentate în tonalități originale sau în tonalități în care au fost interpretate de muzicieni remarcabili de jazz. Printre astfel de colecții, cea mai populară este seria din trei volume, sub titlul general *New Real Book* [13]. De asemenea, trebuie de remarcat apariția unor astfel de colecții în stil *latin*, care prezintă compoziții populare din America de Sud, scrise în mai multe stiluri latino-americane [14].

Colecțiile selectate pot fi văzute în munca de zi cu zi la majoritatea muzicienilor de jazz. Recent, ele au devenit disponibile în format electronic, ceea ce permite a le utiliza prin intermediul oricărui dispozitiv mobil și, desigur, a crește popularitatea acestei serii printre muzicienii de jazz.

În acest grup vom menționa, de asemenea, materiale audio specifice, ca fonogramele „minus one”, destinate lecțiilor individuale. Astfel de fonograme, realizate, de regulă, la un nivel tehnic înalt, oferă interpretului o oportunitate neprețuită, în aproape toate condițiile, de a avea un acompaniament de calitate pentru studiile lor.

Dat fiind faptul că, de multe ori, la muzicienii de jazz există bariere psihologice, care îi împiedică să se exprime pe deplin în procesul interpretativ, drept suport metodologic există cărți despre psihologia creativității, care examinează diverse probleme în domeniul psihologiei și modalitățile de depășire a acestor probleme.

Un muzician curios va găsi multe lucruri interesante și în literatura artistică, care nu se referă la cea teoretică sau metodică, dar conține valoroase informații suplimentare despre artiști și muzicieni, reprezentanți ai diferitelor genuri de artă. Biografiile unor muzicieni remarcabili, inclusiv de jazz, diverse fapte din viața lor, pot servi drept un bun exemplu pentru tinerii jazzmeni, care aspiră la realizarea cu succes a ambițiilor muzicale. Fiecare personalitate creativă este unică în felul ei, iar în această imensă varietate este întotdeauna posibil să găsești un artist, ale cărui aspirații sunt mai apropiate de tine din punct de vedere spiritual. Acest lucru oferă un enorm stimulent pentru creștere și ajută la depășirea perioadelor dificile care au loc în viața oricărui muzician.

În afară de cărți și articole, există numeroase materiale audio și video cu înregistrările celebrilor muzicieni de jazz, care servesc drept o sursă neprețuită de inspirație pentru iubitorii de jazz. Atât înregistrările de concert cât și cele de studio reprezintă o cronologie a istoriei dezvoltării jazzului, un patrimoniu neprețuit, pe care îl studiază mai multe generații de jazzmeni. Acest tip de materiale ar trebui să includă și filme, atât documentare cât și artistice, dedicate istoriei jazzului și cunoscuților muzicieni. Aici pot fi interesante nu doar faptele biografice, ci și perspectiva reflectării acestor fapte de către regizori, posibilitatea de a-i privi prin ochii unei alte persoane. Foarte des în astfel de lucrări există un număr mare de filmări documentare ale spectacolelor de jazz, care reprezintă în sine un material valoros despre viața reală a muzicienilor de jazz, precum și despre procesul de naștere al muzicii. Ca exemplu, amintim filmele documentare despre viața și opera lui Thelonious Monk, Charlie Parker, Bill Evans și alții.

În concluzie, menționăm că un muzician contemporan, care se străduiește să însușească legile improvizației jazzului, are, practic, acces nelimitat la o cantitate imensă de informații. Bogăția și diversitatea materialului creează o dificultate considerabilă atunci când alegem „școala” optimală sau manualele pentru cursuri. Problema se complică și prin faptul că același aspect poate fi elucidat în mod divers de diferiți autori. Alegerea nu este o sarcină ușoară pentru studenți, iar aici, așa cum am

menționat deja, o importanță deosebită au sfaturile unor colegi sau profesori mai experimentați.

Un începător al muzicii jazzar trebui să fie gata să caute informațiile necesare, care pot fi găsite în cele mai variate surse. Cunoașterea acestor surse, abilitatea de a se orienta în ele pot deveni un factor decisiv în reușita măiestriei artei improvizației jazzului.

Referințe bibliografice

1. LEVINE, M. *The Jazz Piano Book*. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA94953, 1989; LEVINE, M. *The Jazz Theory Book*. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1995.
2. БУЛЫЧЕВ, Д. Записки из джазового лагеря: «Летняя джазовая мастерская» в Университете Луивилла. В: *Полный джаз: еженедельная сетевая версия журнала «джаз.ру»*. В. 18, 2007 [online]. [цитировано 26.03.2016]. Режим доступа: <http://www.jazz.ru/mag/393/edu.htm>
3. COKER, J. *How to Practice Jazz*. Jamey Aebersold, 1211 Aebersold Drive New Albany, IN 47150, 1990.
4. COKER, J., CASALE, J., CAMPBELL, G., GREEN, J. *Patterns for jazz*. 15800 N.W. 48th Avenue, Miami, Florida 33014, 1970.
5. CROOK, H. *How To Improvise*. Book/2 CD. 1993.
6. BAKER, D. *How To Play Bebop*. Vol. One. Alfred Publishing Co., Inc. 16380 Roscoe Blvd., P.O.Box 10003 Van Nuys, CA 91410-0003; BAKER, D. *How To Play Bebop*. Vol. Two. Alfred Publishing Co., Inc. 16380 Roscoe Blvd., P.O.Box 10003 Van Nuys, CA 91410-0003; BAKER, D. *How To Play Bebop*. Vol. Three. Alfred Publishing Co., Inc. 16380 Roscoe Blvd., P.O.Box 10003 Van Nuys, CA 91410-0003.
7. MAULEON, R. *Salsa Guidebook*. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1993.
8. PETRUCCIANI, M. *Original Piano Transcriptions*. 27, Boulevard Beaumarchais, 75004 Paris, 1992 ; JARRETT, K. *The Koln Concert*. BMI/AMRA, Cavelight Music, 1991.
9. HANCOCK, H. *Classic Jazz Compositions And Piano Solos*. Advance Music. 1992; COREA, C. *Piano Improvisations*. Advance Music D-7407 Rottenburg/N. West Germany, 1990; COREA, C. *Now He Sings, Now He Sobs*. Advance Music, Veronica Gruber GmbH, 1988; *The Jazz Solos Of Chick Corea*. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1992; Parker, Ch. *Omnibook*. Atlantic music corp., 1978.
10. *Jazz Improvisation*. Bill Evans Trio. ATN, inc. 1985; *The Chick Corea Electric Band*. Third Earth Publishing, 1986.
11. *Джазовые вальсы для фортепиано*. Сост. Ю. Чугунов. Москва: Советский композитор, 1985.
12. DOBBINS, B. *The Contemporary Jazz Pianist*. Volumes 1-4. Charles Colin – 315 West 53rd St., New York, N. Y. 10019.
13. *The New Real Book*. Vol. One. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1988; *The New Real Book*. Vol. Two. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1991; *The New Real Book*. Vol. Three. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1995.
14. *The Latin Real Book*. Sher Music Co., P.O.Box 445, Petaluma, CA 94953, 1997.